

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.9.153](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.9.153)

УДК 330.87 : 339.9

*А. А. Терebій,
аспірант, Класичний приватний університет
ORCID ID: 0000-0002-8549-7452*

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

*A. Terebii
Postgraduate student, Classic Private University*

SYSTEMATIZATION OF INTERNATIONAL STANDARDS OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY

В статті визначено один з перших стандартів – ISO 26000 як міжнародний стандарт, розроблений для допомоги організаціям ефективно оцінювати та вирішувати соціальні обов'язки, які мають значення для їхньої місії; операцій та процесів; клієнтів, працівників, громад та інших зацікавлених сторін; та вплив на навколишнє середовище.

Вагому частину в питаннях щодо соціальної відповідальності займає екологічна складова. Створення стійкого майбутнього та зменшення викидів парникових газів вимагає значних інвестицій. Стандарт ISO 14001 встановлює критерії для системи екологічного менеджменту та може бути сертифікований. Інші стандарти цього напрямку зосереджені на конкретних підходах, таких, як аудит, комунікації, маркування та аналіз життєвого циклу, а також на екологічних проблемах, наприклад, зміні клімату.

Встановлено, що виробників автомобілів і автомобільних двигунів зобов'язали поетапно вдосконалювати свою продукцію з метою зменшення шкідливих викидів із вихлопними газами на початку 90-х. Представлені вимоги до максимальних викидів двигунів внутрішнього згорання отримали назву «Євро». Надані характеристики екологічних стандартів «Євро». Доведена необхідність імплементації міжнародних стандартів щодо корпоративної соціальної відповідальності в українську реальність.

The article identifies one of the first standards - ISO 26000 as an international standard designed to help organizations effectively assess and address social responsibilities that are relevant to their mission and vision; operations and processes; customers, employees, communities and other stakeholders; and environmental impact, which emphasizes the importance and improvement of social responsibility outcomes. It is noted that ISO 26000 protects the civil and political rights of the people under the International Covenant on Civil and Political Rights, a multilateral treaty adopted by United Nations General Assembly Resolution 2200A (XXI) on 16 December 1966, which entered into force on 23 March 1976

The main imperatives of the Universal Declaration of Human Rights and other documents on human rights have been studied. The role of national standardization committees in the implementation of social responsibility standards is emphasized. An important institution in the

system of supranational regulation of corporate social responsibility processes is a series of standards for the assessment of occupational safety and health.

An important part of the issue of social responsibility is the environmental component. Creating a sustainable future and reducing greenhouse gas emissions requires significant investment. The ISO 14001 standard sets criteria for an environmental management system and can be certified. The ISO 14001 standard contains requirements for the use by management of reserves related to ecological systems. Other standards in this area focus on specific approaches, such as auditing, communications, labeling and life cycle analysis, as well as environmental issues, such as climate change.

In the early 1990s, European governments began to develop a system of measures to improve environmental safety. Manufacturers of cars and car engines have been obliged to gradually improve their products in order to reduce harmful emissions. The established requirements for maximum emissions of internal combustion engines are called "Euro". The characteristics of environmental standards "Euro" are presented. The necessity of implementation of international standards on corporate social responsibility into the Ukrainian reality is proved.

Ключові слова: міжнародний стандарт; корпоративна соціальна відповідальність; сертифікація; екологічний менеджмент; екологічний стандарт.

Key words international standard; corporate social responsibility; certification; environmental management; environmental standard.

Постановка проблеми. Корпоративна соціальна відповідальність є соціально-економічним феноменом, який вийшов за межі однієї країни та розповсюджується на все більшу кількість країн. Стрімке зростання цього процесу зумовило необхідність його певної уніфікації в світовому масштабі, приведення до визначених вимог та стандартизації умов та процедур. Міжнародні організації, що є основними генераторами міжнародних стандартів, активно залучені до процесу розробки єдиних міжнародних стандартів КСВ. Серед найбільш відомих стандартів ми можемо назвати такі, як: стандарт ISO 26000, стандарт ISO 32210 «Основи сталого фінансування: принципи та керівництво» та ISO 32220 «Стале фінансування – основні концепції та ключові ініціативи», ISO 14097 – Управління парниковими газами та пов'язана з цим діяльність, сімейство стандартів ISO 14000, екологічні стандарти Євро.

Є доцільним розглянути зміст цих міжнародних стандартів. Безумовно, наявність стандартів ще не означає їх успішної імплементації в різних країнах та в умовах різних суб'єктів господарювання, однак вони завдають основні вектори руху для керівників компаній, громадськості та всіх стейкхолдерів. Однак не виділено, які частини міжнародних стандартів щодо корпоративної соціальної відповідальності є найсуттєвішими щодо впровадження в українській реальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дефініція корпоративної соціальної відповідальності багатьма вченими трактується по-різному. Представимо їх. Кол та Пател зазначають, що корпоративна соціальна відповідальність – це «постійне зобов'язання підприємств поводитись етично, покращуючи якість життя робочої сили, місцевої громади та суспільства в цілому» [1]. Клименко І.М. зазначає, що КСВ є «соціальною відповідальністю бізнесу як сукупністю зобов'язань, які добровільно бере на себе компанія з урахуванням думок працівників, акціонерів, представників місцевих громад та інших ключових зацікавлених осіб». [2]. В. В. Кужель та Ю. В. Танасійчук в статті [3] відмічають, що корпоративна соціальна відповідальність – це важливий інструмент покращання репутації підприємства, довірного ставлення до нього суспільства, конкурентоспроможності та капіталізації підприємств, інвестиційної привабливості. Як кажуть Головінов О. М., Дмитриченко Л. А. [4], корпоративна соціальна відповідальність стала продовженням соціально-орієнтованої ринкової економіки, одним зі знарядь, за допомогою яких вдалося досягти соціального стану в постіндустріальному суспільстві. Корпоративна соціальна відповідальність, її теоретичні і практичні аспекти є ефективним засобом вдосконалення корпоративного менеджменту, що дозволило компаніям при умові зростання соціальних інвестицій підвищити фінансово-економічні показники діяльності компанії та в цілому змінити її репутацію у позитивний бік. Але в сучасній економічній літературі не достатньо досліджено цю тематику з огляду на міжнародні стандарти КСВ, чому і присвячена представлена стаття.

Ціллю статті є ретельна систематизація міжнародних стандартів щодо корпоративної соціальної відповідальності та виявлення необхідних дій стосовно їх імплементації в Законодавство України.

Виклад основного матеріалу. Один з перших стандартів – ISO 26000 визначається як міжнародний стандарт, розроблений для допомоги організаціям ефективно оцінювати та вирішувати соціальні обов'язки, які мають значення для їхньої місії та візії; операцій та процесів; клієнтів, працівників, громад та інших зацікавлених сторін; та вплив на навколишнє середовище [5](рисунк 1.).



Рис. 1. Стандарт ISO 26000 та соціальна відповідальність компанії

ISO 26000 надає документацію щодо соціальних обов'язків сторін в корпорації, включаючи основні теми та питання, пов'язані з цими предметами.

Документ був опублікований в 2010 році Міжнародною організацією зі стандартизації (ISO), спеціалізованим міжнародним агентством зі стандартизації, що складається з національних органів зі стандартизації з понад 160 країн.

В стандарті наведено сім основних принципів соціальної відповідальності:

1. Підзвітність.
2. Прозорість.
3. Етична поведінка.
4. Повага до інтересів зацікавлених сторін.
5. Повага до законності.
6. Повага до міжнародних норм поведінки.
7. Повага до прав людини.

Стандарт складається з розділів, що стосуються соціальної відповідальності, зокрема:

1. Організаційне управління.
2. Права людини.
3. Трудова практика.
4. Середовище.
5. Чесна операційна практика.
6. Проблеми споживачів.
7. Залучення та розвиток громади.

На додаток до надання визначень та інформації, яка допомагає організаціям зрозуміти соціальну відповідальність та вирішити її проблему, ISO 26000-2010 наголошує на важливості та покращенні результатів соціальної відповідальності [6].

Стандарт можуть використовувати великі та малі організації приватного, державного та некомерційного секторів. Він є адаптованим до використання як у розвинутих країнах, так і у країнах, що розвиваються. Усі основні складові соціальної відповідальності певним чином стосуються кожної організації.

Оскільки основні положення стандарту охоплюють низку питань, компанії виграють, коли визначають, які проблеми є найбільш актуальними та важливими для них, шляхом аналізу власних міркувань та діалогу із зацікавленими сторонами.

Стандарт ISO 26000 визначає основні напрями соціальної відповідальності. Вони включають низку широких питань, але кожна компанія сама визначає, що є важливим для її стейкхолдерів, або які питання потребують вирішення.

Рішення повинні прийматись з урахуванням очікувань суспільства. Підзвітність, прозорість, етика та зацікавлені сторони повинні бути основними чинниками процесу прийняття рішень в компанії.

Документ стверджує, що усі люди мають право на справедливе ставлення та усунення дискримінації, катувань та експлуатації. Абсолютна заборона катувань та іншого жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження є основою міжнародного права. Нормативно-правова база навколо цієї теми є однією з найбільш розвинених у міжнародному праві прав людини. Акти тортур та іншого жорстокого поводження заборонені в основному міжнародному та регіональних правових документах, поряд із заборонаю рабства та геноциду.

Універсальні обов'язки компаній щодо захисту прав людини від існуючих ризиків не можуть бути реалізовані без чіткого розуміння контексту, в якому вони відбуваються. Наприклад, для гірничодобувної компанії, забезпечення гідних умов праці потребуватиме особливої уваги до засобів індивідуального захисту, рівня шуму та стресів, що виникають при роботі у віддалених районах. Для фармацевтичної компанії пріоритетними питаннями можуть бути відпустки у сім'ї, ризики расової дискримінації та використання тимчасових працівників.

Стандрт ISO 26000 дає ключ до вирішення скарг, вирішує проблеми дискримінації вразливих груп. Є окремі групи, які з різних причин слабкі та вразливі або традиційно ставали жертвами порушень, а отже, потребують особливого захисту з метою ефективного забезпечення здійснення своїх прав людини. Часто документи з прав людини встановлюють додаткові гарантії для осіб, що належать до цих груп.

Стандарт ISO 26000 захищає громадянські та політичні права людей згідно з Міжнародним пактом про громадянські та політичні права – багатостороннім договором, прийнятим Резолюцією 2200А (XXI) Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй 16 грудня 1966 р., який вступив в силу 23 березня 1976 р. [7]

Пакт зобов'язує всі сторони поважати громадянські та політичні права людей, включаючи право на життя, свободу віросповідання, свободу слова, свободу зібрань, виборчі права та права на належний процесуальний порядок та справедливий судовий розгляд. Станом на вересень 2019 року Пакт має 173 сторони, що ратифікували його та ще шість підписантів без ратифікації. Помітні затримки щодо вступу спостерігаються з боку Китайської Народної Республіки та Куби. Північна Корея намагалася вийти з договору.

Пакт включає преамбулу та п'ятдесят три статті, розділені на шість частин.

Одним з головних положень Пакту є визнання права всіх народів на самовизначення, включаючи право «вільно визначати свій політичний статус», переслідувати свої економічні, соціальні та культурні цілі, а також управляти власними ресурсами та розпоряджатися ними. Документ визнає право народу не бути позбавленим засобів до існування та покладає на тих сторін, які все ще відповідають за наявність у них залежних територій, обов'язково заохочувати їх до самовизначення та поважати їх вибір.

Документ зобов'язує сторони прийняти законодавчі акти, якщо це необхідно, для реалізації прав, визнаних Пактом, та забезпечити ефективний правовий засіб проти будь-якого порушення цих прав. Він також вимагає визнання прав, не дивлячись на такі фактори, як раса, колір шкіри, стать, мова, релігія, політична чи інша думка, національне чи соціальне походження, майно, народження чи інший статус. Права громадян та інших мешканців територій можуть бути обмежені лише «під час надзвичайної ситуації, яка загрожує життю нації», і навіть тоді не дозволяється відступ від прав на життя, свободу від катувань і рабства, свободу від ретроспективного права, право на особистість та свободу думки, совісті, релігії та свободу від медичного лікування або наукових дослідів без згоди.

В документі конкретно перелічені фундаментальні права. Сюди входять права на:

- фізичну цілісність у формі права на життя та свободи від катувань та рабства (статті 6, 7 та 8);
- свободу та безпеку особи у вигляді свободи від свавільного арешту та затримання;
- процедурну справедливість у формі прав на належний процес, справедливого та неупередженого судового розгляду, презумпції невинуватості та визнання особи перед законом (статті 14, 15 та 16);
- індивідуальну свободу у формі свободи пересування, думок, совісті та релігії, слова, об'єднань та зібрань, сімейних прав, права на громадянство та права на приватне життя (статті 12, 13, 17 - 24);
- заборону будь-якої пропаганди війни, а також будь-якої пропаганди національної чи релігійної ненависті, що становить підбурювання до дискримінації, ворожості чи насильства за законом (стаття 20);
- політичну участь, включаючи виборче право (стаття 25);
- недискримінацію, права меншин та рівність перед законом (статті 26 та 27).

Матеріали документу включають конкретні дії, які необхідно здійснити для реалізації прав. Частина 4 (статті 28 - 45) регулює створення та діяльність Комітету з прав людини, а також звітність та моніторинг Пакту. Це також дозволяє сторонам визнати компетенцію комітету вирішувати суперечки між сторонами щодо імплементації Пакту (статті 41 та 42).

Стаття 9 документу визнає права на свободу та особисту недоторканість. Вона забороняє свавільний арешт та затримання, вимагає, щоб будь-яке позбавлення волі відповідало закону, і зобов'язує сторони дозволити позбавленим волі оскаржити своє ув'язнення через суд. Ці положення стосуються не лише тих, хто ув'язнений в ході розслідування кримінального процесу, а й тих, хто затриманий через психічну хворобу, наркоманію або з метою освіти чи імміграції.

Стаття 14 визнає і захищає право на справедливість та справедливий суд. Стаття 14.1 встановлює основні правила: усі повинні бути рівними перед судами, і будь-яке слухання повинно проходити у відкритому суді перед компетентним, незалежним та неупередженим судом, при цьому будь-яке рішення або угода мають бути оприлюднені. Закриті слухання дозволені лише з міркувань конфіденційності, справедливості чи національної безпеки, а рішення судів можуть бути скасовані лише у справах про розлучення або для захисту інтересів дітей. Ці зобов'язання стосуються як кримінальних, так і цивільних слухань, а також усіх судів та трибуналів. Стаття 14.3 передбачає, що сторони, які беруть участь у судових справах, повинні бути негайно та детально проінформовані мовою, яку вони розуміють.

Стаття 12 Пакту гарантує свободу пересування, включаючи право осіб обирати своє місце проживання, виїжджати та повертатися до країни. Ці права поширюються на іноземців, що законно перебувають в країні, а також на громадян держави, і можуть бути обмежені лише там, де це необхідно для захисту національної безпеки, громадського порядку чи здоров'я, а також прав і свобод інших осіб. Стаття також визнає право людей на в'їзд у власну країну: право на повернення. Комітет з прав людини широко трактує це право як те, що стосується не лише громадян, але й тих, кого позбавили громадянства.

Право на приватність гарантується статтею 17 Пакту. Стаття 20 передбачає санкції проти розпалювання війни та ненависті. Стаття 21 передбачає свободу зібрань, а Стаття 22 – свободу об'єднань. Ці положення гарантують право на свободу об'єднань, право на профспілки, а також визначають Міжнародну організацію праці. Стаття 23 передбачає право шлюбу. Стаття 24 передбачає особливий захист, право на ім'я та право на громадянство кожної дитини. Стаття 27 передбачає права етнічних, релігійних та мовних меншин користуватися власною культурою, сповідувати власну релігію та користуватися власною мовою.

Стандарт ISO 26000 також передбачає захист економічних, соціальних та культурних прав. Економічні, соціальні та культурні права включають право людини на працю, право на достатній рівень життя, включаючи їжу, одяг та житло, право на фізичне та психічне здоров'я, право на соціальне забезпечення, право на здоровий стан навколишнього середовища та право на освіту. Економічні, соціальні та культурні права є частиною сукупності законодавства про права людини, яке склалося після Другої світової війни. Закон про права людини включає всі економічні та соціальні права, а також громадянські та політичні права, такі як право на свободу слова та право на справедливий суд.

Ці права глибоко переплітаються: наприклад, право вільно говорити мало що означає без базової освіти, право голосу мало означає, якщо ви страждаєте від голоду. Право на працю мало що означає, якщо вам не дозволяють збиратися в групи для обговорення умов праці. [8].

Іншим фундаментальним документом, який було положено в основу розробки стандартів соціальної відповідальності є Міжнародний законопроект про права людини, який включає Загальну декларацію прав людини (1948 р.),

Економічні та соціальні права також включені в численні інші правові документи щодо прав людини. Серед найбільш важливих:

Конвенція про права дитини (20 листопада 1989 року);

Конвенція про ліквідацію дискримінації щодо жінок (18 грудня 1979 року);

Конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (21 грудня 1965 року);

Віденська світова конференція з декларації прав людини та плану дій (25 червня 1993 року);

Конвенції Міжнародної організації праці.

Світові релігійні та моральні традиції, філософи та вчені визнають, що люди заслуговують на свободу, справедливість, гідність та економічну безпеку. Принципи корпоративної соціальної відповідальності виростили із цих традицій і їх реалізація забезпечує громадянам, працівникам, всім верствам населення права людини – громадянські, політичні, соціальні, культурні та економічні. Посилаючись на економічні, соціальні та культурні питання, як «права» використовується національна законодавча база, розроблена згідно з міжнародним правом, що надає особам законні можливості захисту та гарантій.

Також згідно зі стандартом ISO 26000 люди мають основні права на роботі. Ті, хто працює на компанію, корпорацію, не можуть бути товаром. Метою стандарту ISO 26000 є запобігання несумлінній конкуренції на основі експлуатації та зловживань, поліпшення ситуації у сфері працевлаштування та трудових відносин, встановлення прийнятних умов праці та соціального захисту, ведення соціального діалогу, забезпечення охорони праці та безпеки праці, розвитку людини та навчання на робочому місці.

Компанія несе відповідальність за запобігання забрудненню, стале використання ресурсів, пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптацію до них, захист навколишнього середовища, біорізноманіття та відновлення природних середовищ існування.

Документ наголошує на побудові систем сумлінної конкуренції, запобігання корупції, заохочення введення чітких правил конкуренції, сприяння надійності сумлінної ділової практики, антикорупційних дій, поваги до майнових прав, що допомагає побудувати стійкі соціальні системи.

Значну частину стандарту присвячено сприянню справедливому, стійкому економічному та соціальному розвитку стосовно здоров'я споживачів, безпеки, що є відповідальністю організації.

Щодо захисту споживачів, то тут вирішальну роль грає справедливий маркетинг, фактична та неупереджена інформація та чесна контрактна практика, захист здоров'я та безпеки споживачів. Велике значення має стале споживання, прийнятне обслуговування споживачів, підтримка та вирішення скарг та суперечок, захист даних споживачів та конфіденційність, доступ до основних послуг, освіта та обізнаність.

Корпорація повинна брати участь у створенні стійких соціальних структур, де можуть зростати рівні освіти та добробуту. Цьому сприяє залучення громади до вирішення корпоративних питань, зростання рівня освіти та культури, створення робочих місць та розвиток професійних навичок, розробка технологій та доступ до них, економічне зростання та створення доходів, укріплення здоров'я, соціальне інвестування.

Значну роль у впровадженні стандартів соціальної відповідальності грають національні комітети з питань стандартизації. Видатну роль грає національний комітет США – Американський національний інститут стандартів (ANSI), що є єдиним представником США та членом Міжнародної організації зі стандартизації (ISO), який сплачує внески. Як член-засновник ISO, ANSI також відіграє активну роль у його управлінні.

Кожна країна, яка належить до ISO, представлена національною організацією, яка називається «орган-член». Кожен орган-член має механізм для виявлення питань та вироблення національного консенсусу щодо роботи, що проводиться Технічними комітетами ISO. Різні країни є членами різних комітетів [9].

Важливою інституцією в системі наднаціонального регулювання процесів корпоративної соціальної відповідальності є серія стандартів з оцінки безпеки праці та охорони здоров'я «Occupational health and safety Assessment Series» або коротко «OHSAS».

Подана система стандартів дозволяє, по-перше, створити систему менеджменту охорони здоров'я і організації безпеки праці для усунення або мінімізації ризиків для працівників та інших зацікавлених сторін, здоров'я яких може піддаватися небезпекам; по-друге, впровадити, підтримувати в актуальному стані і постійно поліпшувати систему менеджменту охорони здоров'я і організації безпеки праці; по-третє, переконатися у відповідності діяльності своєї організації заявленої політики в області охорони здоров'я і організації безпеки праці; по-четверте, демонструвати відповідність стандарту за допомогою: проведення самооцінки відповідності, або отримання підтвердження відповідності від інших сторін, отримання підтвердження обґрунтованості своєї самооцінки стосовно спеціалізованої, проведення сертифікації своєї системи менеджменту охорони здоров'я і організації безпеки праці спеціалізованою організацією [10].

У відповідності до визначення OHSAS погіршенням стану здоров'я (ill health) є неблагополучний фізичний або психічний стан, який стався внаслідок виконуваної роботи і / або внаслідок ситуації, пов'язаної з цією роботою [10].

Крім цього стандарт надає можливість регулювання таких процесів, як: небезпека та її ідентифікація, обставини, що впливають на охорону здоров'я і забезпечення безпеки праці (occupational health and safety - OH&S), система менеджменту охорони здоров'я і організації безпеки праці, цілі та показники діяльності охорони здоров'я і організації безпеки праці, політика в сфері охорони здоров'я і організації безпеки праці, оцінка ризиків охорони здоров'я і організації безпеки праці.

Вагому частину в питаннях щодо соціальної відповідальності займає екологічна складова. Забруднення атмосферного повітря щороку вбиває понад 3,5 мільйона людей у всьому світі, і набагато більшої кількості викликає проблеми зі здоров'ям від астми до серцевих захворювань. Це коштує державам дуже великих сум з точки зору вартості втрачених життів та погіршення здоров'я. Такі суми витрачаються на компенсацію збитків від вуглецевого забруднення, покращення впливу на навколишнє середовище чи сприяння розвитку нових технологій у відновлюваній енергетиці та ін. ISO має тисячі стандартів, які можуть допомогти сформувати стійке майбутнє. Кожен з них розробляється групами експертів, які об'єднують широкий спектр країн та організацій, таких як ECOS (Екологічна коаліція щодо стандартів – англ. [Environmental Coalition on Standards](#).)

Створення стійкого майбутнього та зменшення викидів парникових газів вимагає значних інвестицій. Нещодавно створений технічний комітет ISO / TC 322 щодо Сталого фінансування, спеціалізується на створенні стандартів, які сприяють забезпеченню стійкого ринку інвестицій.

Першим із його проєктів є майбутній стандарт ISO 32210 «Основи сталого фінансування: принципи та керівництво» та ISO 32220 «Стале фінансування – основні концепції та ключові ініціативи». Разом вони об'єднують існуючі концепції та узгоджують загальноприйнятну термінологію та найкращі міжнародні практики та керівні принципи для галузі. Це забезпечить платформу, за допомогою якої організації, залучені до сталого інвестування, зможуть далі розвивати свою продукцію та дозволити більшій кількості гравців виходити на ринок екологічних пропозицій.

Ці стандарти доповнять нещодавно опублікований проєкт ISO 14097 Управління парниковими газами та пов'язана з цим діяльність. Цей стандарт включає принципи та вимоги щодо оцінки та звітування про інвестиції та фінансову діяльність, пов'язану зі зміною клімату), що допомагає фінансистам оцінювати та звітувати про свої дії та бачити реальну цінність їх внеску у кліматичні цілі. [11].

Стандарт ISO 14001 встановлює критерії для системи екологічного менеджменту та може бути сертифікований. Він визначає основи, за якими компанія або організація може слідувати для створення ефективної системи екологічного менеджменту.

Розроблена для будь-якого типу організації, незалежно від її діяльності чи галузі, вона може надати керівництву компанії та працівникам, а також зовнішнім зацікавленим сторонам впевненість у тому, що вплив на навколишнє середовище вимірюється та покращується.

Сімейство стандартів ISO 14000 розроблено Технічним комітетом ISO / TC 207 та його різними підкомітетами. Стандарт ISO 14001 містить вимоги щодо використання керівництвом резервів, що стосуються екологічних систем. Інші стандарти цього напрямку зосереджені на конкретних підходах, таких, як аудит,

комунікації, маркування та аналіз життєвого циклу, а також на екологічних проблемах, наприклад, зміні клімату.

Існує більше 300 000 сертифікатів ISO 14001, що видано у 171 країні світу. Усвідомлення екологічних проблем зростає у більшості країн, і вченими-екологами відзначається, що нинішні закономірності розвитку не можна підтримувати протягом довгого терміну. Національні Уряди все частіше приймають законодавство, яке спрямоване на захист навколишнього середовища, а споживачі вимагають від своїх постачальників включення найкращих практик та демонстрації відповідності екологічним вимогам.

Розробка стандарту ISO 14001 щодо менеджменту навколишнього середовища системи (environmental management systems – EMS) виявилася дуже успішною, оскільки зараз він впроваджений в більш ніж 159 країнах і надав організаціям потужний інструмент управління для підвищення їх екологічних показників та мотивації цього процесу. Більше ніж 324 000 організацій сертифіковано в усьому світі на відповідність ISO 14001. Багато компаній покращили свою соціальну відповідальність за рахунок зменшення негативного впливу їх діяльності, процесів, продуктів та послуг на навколишнє середовище з використанням систематизованих підходів, втілених в ISO 14001.

Однією з головних переваг впровадження ISO 14001 є те, що його можна запровадити в організації будь-якого розміру або типу, оскільки вимоги EMS є однаковими для всіх – хоча спосіб його здійснення буде різнитися залежно від розміру та діяльності організації. Досвід показує, що малі та середні підприємства можуть впроваджувати ефективну EMS та реалізовувати різноманітні переваги. Однак впровадження EMS може спричинити і деякі проблеми.

Роль таких організацій в регулюванні системи корпоративної соціальної відповідальності, як IEA (International Energy Agency – Міжнародне енергетичне агентство), полягає в тому, щоб систематизувати інформацію та аналізувати глобальні процеси. Відповідальна поведінка в плані збереження навколишнього середовища може скоротити викиди приблизно на 4 %. З них 50 % спрямовується до споживачів, які вирішують, приймати їм нові умови, чи ні. Їх вибір залежить від затрат, вартості та продуктивності.

Міжнародне енергетичне агентство багато уваги звертає на відновлювані джерела тепла. Зараз трохи менше 50 країн світу мають цілі стосовно політики відновлюваної теплової енергії порівняно з 160 стосовно відновлюваної електроенергії.

Загалом, існує два типи стандартів для відновлюваних джерел енергії. Перший тип включає стандарти продуктивності. Ці стандарти є дуже важливими, бо надають можливість забезпечити технологіями відновлюваних джерел енергії відповідно до чітких критеріїв ефективності та якості. Існує кілька стандартів щодо сонячної енергії, твердого біопалива та вітроенергетичних турбін. Інша група – це стандарти стійкості. Ці стандарти особливо важливі для двох напрямів відновлюваних технологій: біоенергетики та гідроенергетики.

Ще одна категорія стандартів, яку варто розширити, – це серія ISO 14020 по екологічних маркуваннях та деклараціях. Стандарт ISO 14025 визначає стандартизований спосіб звітування про вплив на навколишнє середовище продукту чи системи протягом усього життєвого циклу, тобто від виробництва до проміжних та кінцевих продуктів та закінчення терміну їх служби.

Поновлювані джерела енергії – це єдине джерело енергії, на яке не може вплинути криза. В наступні роки відбудеться ефективна і системна інтеграція технологій відновлюваної енергії, таких, як сонячна енергія та вітер. Також будуть розвиватися технології, які насправді є передовою інновацією, – це виробництво акумуляторів та виробництво водню. Вони можуть забезпечити необхідне зберігання енергії, що є найважливішим елементом в рамках більш широкої гнучкості системи інтеграції змінних відновлюваних джерел енергії.

Ще один виклик, пов'язаний з теплом, де принципово важливо поєднати дуже високоефективні технології кінцевого використання з прямим використанням відновлюваних джерел енергії – це високоефективні теплові насоси з геотермальним або прямим сонячним теплом. Тут потрібно багато інновацій, щоб мати економічно ефективні рішення.

Наступна сфера – прискорення виробництва водню з відновлюваних джерел енергії. Ще одна область – це біоенергетика, орієнтована на виробництво стійкого рідкого біопалива із відходів та залишків для використання у транспортному секторі, особливо в авіації.

ОЕСР та Міжнародний транспортний форум (ITF) співпрацюють в сфері з оцінки впливу схем ціноутворення на дорогах на важкі вантажні транспортні засоби. В різних країнах використовуються різні системи.

Існують важливі відмінності у використовуваних системах реєстрації вантажівок. При цьому кожен транспортний засіб повинен бути обладнаний відповідними пристроями для реєстрації, до яких дорожня система направляє вантажівки.

На початку 90-х років минулого століття уряди європейських країн почали розробляти систему заходів для поліпшення екологічної безпеки. Виробників автомобілів і автомобільних двигунів зобов'язали поетапно вдосконалювати свою продукцію з метою зменшення шкідливих викидів із вихлопними газами. Встановлені вимоги до максимальних викидів двигунів внутрішнього згорання отримали назву «Євро» і, залежно від ступеня жорсткості вимог, носять назву: «Євро-1», «Євро-2», «Євро-3», «Євро-4», «Євро-5», «Євро-6» (таблиця 1) (екологічні сертифікати відповідності [12]).

Таблиця 1.
Екологічні стандарти Євро щодо зменшення шкідливих викидів із вихлопними газами на автомобільному транспорті

Назва	Рік	Характеристика
Євро 1	1993.	Встановили граничний вміст викидів оксидів вуглецю та сумарних викидів незгорілих вуглеводнів і оксидів азоту, а для дизельних двигунів — сажі. Виробників автомобілів зобов'язали надавати гарантію щодо дотримання екологічних параметрів протягом пробігу автомобілем 80 тис. км. З метою приведення показників до норми на старих автомобілях почали встановлювати каталітичні нейтралізатори в процесі експлуатації, а з транспортних засобів, не обладнаних такими пристроями, стягали вищі податки
Євро 2	1995	Вимоги щодо викидів в атмосферу були збільшені в середньому в 1,5 раза, змусило виробників перейти на бензинові двигуни із системами впорскування палива і каталітичними нейтралізаторами. Вимогам «Євро-2» не відповідають автомобілі, обладнані карбюраторними двигунами, а також інжекторними без каталізатора. Положення «Євро-2» регламентують не тільки токсичність газів, що викидаються після згоряння палива, а й склад повітряного середовища навколо автомобіля. Для цього передбачена відповідна система вловлювання парів бензину (екологічні сертифікати відповідності)
Євро 3	1999	За нормами «Євро-3», перевірку вихлопу починають проводити з температури - 7°C (до цього перевірку ВГ проводили за прогрітого двигуна). Введення цієї норми потребувало зміни розташування каталізатора: для того щоб він швидко досяг потрібної робочої температури, його монтують якомога ближче до двигуна. Також, починаючи з норм «Євро-3», автомобілі слід обладнувати бортовими діагностичними системами для контролю токсичності
Євро 4	2005	Було вдосконалено систему подавання палива (безпосереднє впорскування, зміна тиску впорскування), що дало змогу двигуну ефективніше спалювати робочу суміш. Встановлення каталізаторів, уловлювачів твердих часток відпрацьованого палива дало змогу ефективно доокислювати неповністю згорілу робочу суміш та якісніше очищувати ВГ.
Євро 5	2008	Пробіг автомобіля, протягом якого повинні підтримуватися встановлені вимоги по екології, збільшений до 160 тис. км (80 тис. Км в Євро-4). Суттєво збільшено так звані «коефіцієнти погіршення».
Євро 6	2015	Передбачає зменшити викиди вуглекислого газу до 120 г/км. Виробники двигунів зазначають, що для досягнення нової норми на двигунах, можливо, будуть використовувати системи як EGR, так і SCR або EGR+SCR, а також застосовувати сажові фільтри.
Євро 7	2025	Ще більш строгі обмеження. Існує ризик, що він призведе до практично повної заборони на продаж автомобілів з двигунами внутрішнього згоряння: виробникам доведеться випускати тільки гібриди і електромобілі.

(розроблено на основі [12])

Усі подані до розгляду системи «Євро», описані вище, включають диференціацію плати за користування дорогою відповідно до екологічного стандарту відповідних транспортних засобів. Точний опис цієї диференціації, однак, відрізняється. Швейцарська система, яка була введена першою, не передбачає диференціації транспортних засобів вищих класів, ніж Євро 3. В австрійській системі змінилися збори між Євро 3 і Євро 4, а також між Євро 5 і Євро 6. Чеська та німецька системи мають різну різницю між транспортними засобами класів до Євро 4, але різниця між Євро 4 та Євро 5 – з цілком чіткою різницею в тарифах у Чехії [13].

Висновки. Концепція корпоративної соціальної відповідальності повинна бути вбудована в практичну діяльність корпорацій. При цьому міцний успіх повинен бути імplementований в надійній діловій практиці та профілактиці таких заходів, як трудова експлуатація та шахрайство з обліком. ISO 26000 допоможе організаціям всіх типів, різного виду діяльності, розміру, або місця розташування, налагодити роботу соціально відповідальним способом, використовуючи рекомендації з наступних питань:

- Визначення, сутність, терміни, пов'язані з корпоративною соціальною відповідальністю;
- Тенденції, характеристики, довідкова інформація КСВ;
- Принципи та практика щодо корпоративної соціальної відповідальності;
- Основні теми та питання, які пов'язані з корпоративною соціальною відповідальністю;
- Здійснення, сприяння, інтеграція соціально відповідальної поведінки у рамках всієї організації, а також через її політику та практику в межах своєї сфери впливу;
- Виявлення та взаємовплив із зацікавленими сторонами;
- Комунікаційні зобов'язання, корпоративна та інша інформація, що пов'язана із соціальною відповідальністю.

Щодо екологічного аспекту виконання міжнародних стандартів корпоративної соціальної відповідальності, то потрібні потужні та надійні політичні заходи для того, щоб запустити сектор біоенергетики та рідкого біопалива. Біоенергетика в цілому вимагає більшої уваги з боку політики, в тому числі щодо аспектів стійкості, які досі залишаються дуже суперечливими.

Виконання Закону «Про деякі питання ввезення на митну територію України та реєстрації транспортних засобів», що передбачає введення екологічного стандарту Євро-6 в Україні, необхідно ввести якомога скоріше.

Список літератури.

1. Col and Patel, Going to Haven? *Corporate Social Responsibility and Tax Avoidance. Journal of Business Ethics.*, 2016, p. 14; URL: <https://doi.org/10.1007/s10551-016-3393-2>.
2. Клименко І. М. Теоретико-методологічний підхід до ролі соціальної відповідальності бізнесу в сучасних умовах. *Інвестиції: практика та досвід.* 2018. № 8. С. 118–124.
3. Кужель В. В., Танасійчук Ю. В. Реалізація функцій соціальної відповідальності бізнесу на підприємствах агропродовольчої сфери. *Інвестиції: практика та досвід.* 2014. № 15. С. 77–80.
4. Головінов О. М., Дмитриченко Л. А. Фактори формування інституту корпоративної соціальної відповідальності. *Економіка та держава.* 2014. № 9. С. 10–14.
5. Quality Glossary, URL: <https://asq.org/quality-resources/quality-glossary/i>.
6. What is ISO 26000 – guidance on social responsibility?, URL: <https://asq.org/quality-resources/iso-26000>.
7. International Covenant on Civil and Political Rights. United Nations. Human Rights, URL: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>.
8. What are the economic social and cultural rights? Center of economic and social rights, URL: <https://www.cesr.org/what-are-economic-social-and-cultural-rights>.
9. American National Standards Institute URL: <https://asq.org/quality-resources/ansi-standards/>.
10. Системы менеджмента охраны здоровья и обеспечения безопасности труда. Требования, URL: <https://iso-management.com/wp-content/uploads/2013/12/OHSAS-18001-2007-.pdf>
11. Sustainability. Ones to watch. ISO. *News* URL: <https://www.iso.org/news/ref2679.html>.
12. Екологічні норми «Євро». Пропозиція, URL: <https://propozitsiya.com/ekologichni-normi-ievro>.
13. Road-use pricing. OECD. URL: <https://www.oecd.org/greengrowth/greening-transport/road-use-pricing.htm>.

References.

1. Col and Patel (2016), “Going to Haven? Corporate Social Responsibility and Tax Avoidance”, *Journal of Business Ethics*, p. 14; available at: <https://doi.org/10.1007/s10551-016-3393-2> (Accessed 14 Sept 2020).
2. Klymenko, I. (2018), “Theoretical and methodological approach to the role of social responsibility of business in modern conditions”, *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 8, pp. 118–124.
3. Kuzhel, V. and Tanasiichuk, J. (2014), “Implement the functions of csr on enterprises agricultural and food sector”, *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 15, pp. 77–80.
4. Golovinov, O. and Dmitrichenko, L. (2014), “Factors of formation of the institute of corporate social responsibility”, *Ekonomika ta derzhava*, vol. 9, pp. 10–14.
5. Quality Glossary, available at: <https://asq.org/quality-resources/quality-glossary/i> (Accessed 14 Sept 2020).
6. What is ISO 26000 – guidance on social responsibility?, available at: <https://asq.org/quality-resources/iso-26000> (Accessed 14 Sept 2020).
7. International Covenant on Civil and Political Rights. United Nations. Human Rights, available at: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx> (Accessed 14 Sept 2020).
8. What are the economic social and cultural rights? Center of economic and social rights, available at: <https://www.cesr.org/what-are-economic-social-and-cultural-rights> (Accessed 14 Sept 2020).
9. American National Standards Institute, available at: <https://asq.org/quality-resources/ansi-standards/> (Accessed 14 Sept 2020).
10. Occupational health and safety management systems. Requirements, available at: <https://iso-management.com/wp-content/uploads/2013/12/OHSAS-18001-2007-.pdf> (Accessed 14 Sept 2020).
11. Sustainability. Ones to watch. ISO. News, available at: <https://www.iso.org/news/ref2679.html> (Accessed 14 Sept 2020).
12. Environmental standards "Euro". Offer, available at: <https://propozitsiya.com/ekologichni-normi-ievro> (Accessed 14 Sept 2020).
13. Road-use pricing. OECD, available at: <https://www.oecd.org/greengrowth/greening-transport/road-use-pricing.htm> (Accessed 14 Sept 2020).

Стаття надійшла до редакції 20.09.2020 р.